

Řešení úloh okresního kola 59. ročníku Fyzikální olympiády

Kategorie F

Autorem úloh je L. Růžička (2) a J. Holý (1, 3, 4)

FO59F2-1: Abertamy – Karlovy Vary

- a) Průměrná rychlost autobusu je zadaná vzdálenost, kterou ujede za hodinu, srovná proto s rychlostí, kterou by se ujel stejnou vzdáleností za stejnou dobu. Průměrné rychlosti pro autobus vyjede každý den přes Merklín vycházejí z $v_p = 26 \text{ km/h} = 7,2 \text{ m/s}$, pro nedělní přes Ostrov $v_n = 32 \text{ km/h} = 8,9 \text{ m/s}$. **2 body**

- b) Vzdálenost $s_p = 2,5 \text{ km}$ do Perníku musí být za čas $t_p = 20 \text{ min} = 1/3 \text{ h}$ nastavená rychlostí

$$v_p = \frac{s_p}{t_p} = \frac{2,5 \text{ km}}{\frac{1}{3} \text{ h}} = 7,5 \text{ km/h} \approx 2,1 \text{ m/s}. \quad \mathbf{2 \text{ body}}$$

- c) Do Merklína ujede Honza vzdálenost $s_M = 10 \text{ km}$ rychlostí $v_M = 8,0 \text{ km/h}$ za čas

$$t_M = \frac{s_M}{v_M} = \frac{10 \text{ km}}{8,0 \text{ km/h}} = 1,25 \text{ h} = 75 \text{ min} = 1 \text{ h } 15 \text{ min}. \quad \mathbf{2 \text{ body}}$$

- d) Vlaku z Perníku do Karlových Varů je průměrná $t_v = 55 \text{ min} = 55/60 \text{ h}$ rychlostí $v_v = 40 \text{ km/h}$, délka úseku s_v je tedy

$$s_v = v_v t_v = 40 \text{ km/h} \cdot \frac{55}{60} \text{ h} \approx 36,67 \text{ km} \approx 37 \text{ km}. \quad \mathbf{2 \text{ body}}$$

- e) Lokálka jede z Merklína do Karlových Varů po dobu $t_l = 16:12 \text{ h} - 16:17 \text{ h} = 25 \text{ min} = 25/60 \text{ h}$ a ujede vzdálenost $s_l = 11 \text{ km}$. Její průměrná rychlost vychází

$$v_l = \frac{s_l}{t_l} = \frac{11 \text{ km}}{\frac{25}{60} \text{ h}} = 33,6 \text{ km/h} \approx 9,3 \text{ m/s}. \quad \mathbf{2 \text{ body}}$$

FO59F2-2: Vrátko v Bradavicích

- a) Pro hmotnost kamene o objemu $V = 721 = 0,072 \text{ m}^3$ a hustotě $\rho = 2,5 \text{ g/cm}^3 = 2500 \text{ kg/m}^3$ platí

$$m_1 = \rho V = 2500 \text{ kg/m}^3 \cdot 0,072 \text{ m}^3 = 180 \text{ kg}. \quad \mathbf{2 \text{ body}}$$

- b) Protože na obou stranách pevných kladek v rovnováze působí vždy stejné síly, rozhodující je rovnováha na páce. Můžeme psát

$$m_1 g l_1 = m_2 g l_2.$$

Odtud

$$l_2 = l_1 \frac{m_1}{m_2} = 30 \text{ cm} \cdot \frac{180 \text{ kg}}{60 \text{ kg}} = 90 \text{ cm}.$$

Celková délka páky pak musí být nejméně $l = l_1 + l_2 = 30 \text{ cm} + 90 \text{ cm} = 120 \text{ cm}$. **4 body**

- c) Protože poměr hmotností kamene a Harryho je $m_1 : m_2 = 3 : 1$, musí platit $l_1 : l_2 = 1 : 3$. Pokud bychom dělili Hagridovo prkno bez zkrácení, vycházeli

délky

$$l_1 = l \frac{1}{3+1} = \frac{165 \text{ cm}}{4} = 41,25 \text{ cm} \quad l_2 = l \frac{3}{3+1} = \frac{3 \cdot 165 \text{ cm}}{4} = 123,75 \text{ cm}.$$

V části b) se totiž zkrátí prkno na délku dělitelnou 4, např. na 160 cm, potom

$$l_1 = l \frac{1}{3+1} = \frac{160 \text{ cm}}{4} = 40 \text{ cm} \quad l_2 = l \frac{3}{3+1} = \frac{3 \cdot 160 \text{ cm}}{4} = 120 \text{ cm}.$$

4 body

Poznámka: V části c) by měl být podle zadání uznán i jiný rozumný celočíselný výsledek, např. zkrácení na 164 cm (potom $l_1 = 41 \text{ cm}$, $l_2 = 123 \text{ cm}$) nebo na 150 cm (potom $l_1 = 39 \text{ cm}$, $l_2 = 117 \text{ cm}$).

FO59F2-3: Tři nádoby

a) Přidáním kapaliny ze druhé nádoby se v první nádobě teplota sníží na teplotu t . Podle kalorimetrické rovnice pro omezené kapalinou v první nádobě a první nádobou rovno teploty přetopené kapalinou přelitou ze druhé nádoby můžeme proto psát

$$m_1 c (t_1 - t) + \frac{m_1}{2} \frac{c}{5} (t_1 - t) = \frac{m_1}{2} c (t - t_2)$$

Po zkrácení výrazem $m_1 c$ a vynásobením 10 získáme rovnici

$$10(t_1 - t) + (t_1 - t) = 5(t - t_2)$$

neboli

$$11t_1 - t = 5t - 5t_2$$

Odtud vyjádříme

$$t = \frac{11t_1 + 5t_2}{16} = \frac{11 \cdot 50^\circ\text{C} + 5 \cdot 30^\circ\text{C}}{16} = 43,75^\circ\text{C} \doteq 44^\circ\text{C}. \quad \mathbf{5 \text{ bodů}}$$

b) Po přelítí kapaliny o celkové hmotnosti $m_1 + m_1/2 = 3m_1/2$ z první do třetí nádoby o hmotnosti $m_1/2$ se třetí nádoba o měrné tepelné kapacitě $c/5$ zahřeje na teplotu t_4 . Podle kalorimetrické rovnice platí

$$\frac{3m_1}{2} c (t - t_4) = \frac{m_1}{2} \frac{c}{5} (t_4 - t_3).$$

Po zkrácení výrazem $m_1 c$ a vynásobení 10 získáme rovnici

$$15(t - t_4) = t_4 - t_3.$$

$$t_4 = \frac{15t + t_3}{16} = \frac{15 \cdot 43,75^\circ\text{C} + 20^\circ\text{C}}{16} \doteq 42,266^\circ\text{C} \doteq 42^\circ\text{C}. \quad \mathbf{5 \text{ bodů}}$$

Poznámka: Doporučujeme uznat za správný i výsledek, kdy řešitelé dosadí z části

a) zaokrouhlený výsledek $t = 44^\circ\text{C}$, potom vychází

$$t_4 = \frac{15t + t_3}{16} = \frac{15 \cdot 44^\circ\text{C} + 20^\circ\text{C}}{16} \doteq 42,5^\circ\text{C} \doteq 43^\circ\text{C}.$$

FO59F2-4: Dvě pružiny

a) Závažím o hmotnosti $m'_1 = 15 \text{ g}$ se pružina prodlouží o 1,0 cm. Závažím o hmotnosti $m = 100 \text{ g}$ se tedy prodlouží o $\Delta l_1 = 1 \text{ cm} \cdot m/m'_1 = 1 \text{ cm} \cdot 100 \text{ g}/15 \text{ g} =$

$6,6667 \text{ cm} \approx 6,7 \text{ cm}$ a její délka bude celkem $l_1 + \Delta l_1 \approx 20 \text{ cm} + 6,7 \text{ cm} \approx 27 \text{ cm}$.
2 body

- b) Zavazín o hmotnosti $m'_2 = 8,0 \text{ g}$ se pružina prodlouží o $1,0 \text{ cm}$. Zavazín o hmotnosti $m = 100 \text{ g}$ se tedy prodlouží o $\Delta l_2 = 1 \text{ cm} \cdot m/m'_2 = 1 \text{ cm} \cdot 100 \text{ g}/8,0 \text{ g} \approx 12,5 \text{ cm} \approx 13 \text{ cm}$ a její celková délka bude $l_2 + \Delta l_2 \approx 35 \text{ cm} + 13 \text{ cm} \approx 48 \text{ cm}$.
2 body

- c) Zavěšením druhé pružiny se první pružina prodlouží o

$$\Delta l_3 = 1 \text{ cm} \cdot m_2/m'_1 = 1 \text{ cm} \cdot 20 \text{ g}/15 \text{ g} \approx 1,3333 \text{ cm} \approx 1,3 \text{ cm},$$

přidáním závaží ještě o $\Delta l_1 = 6,7 \text{ cm}$. Celkové prodloužení první pružiny tedy bude $\Delta l'_1 = \Delta l_1 + \Delta l_3 \approx 6,6667 \text{ cm} + 1,3333 \text{ cm} \approx 8,0 \text{ cm}$; druhá pružina se prodlouží o $\Delta l_2 = 12,5 \text{ cm}$. Celková délka obou pružin bude

$$l_{12} = l_1 + l_2 + \Delta l'_1 + \Delta l_2 = 20 \text{ cm} + 35 \text{ cm} + 8 \text{ cm} + 12,5 \text{ cm} \approx 75,5 \text{ cm} \approx 76 \text{ cm}.$$

3 body

Zaměníme-li pořadí pružin, pak se druhá pružina prodlouží při zavěšení první pružiny o

$$\Delta l_4 = 1 \text{ cm} \cdot m_1/m'_2 = 1 \text{ cm} \cdot 25 \text{ g}/8 \text{ g} \approx 3,125 \text{ cm} \approx 3,1 \text{ cm},$$

přidáním závaží ještě o $\Delta l_2 = 12,5 \text{ cm}$. Celkové prodloužení první pružiny tedy bude $\Delta l'_2 = \Delta l_2 + \Delta l_4 \approx 12,5 \text{ cm} + 3,1 \text{ cm} \approx 16 \text{ cm}$; první pružina se prodlouží o $\Delta l_1 = 6,7 \text{ cm}$. Celková délka obou pružin bude

$$l_{21} = l_1 + l_2 + \Delta l_1 + \Delta l'_2 = 20 \text{ cm} + 35 \text{ cm} + 6,7 \text{ cm} + 16 \text{ cm} \approx 77,7 \text{ cm} \approx 78 \text{ cm}.$$

3 body

Úlohy připravila komise pro výběr úloh při ÚKFO České republiky ve složení Martin Kapoun, Dagmar Kaštilová, Michaela Křížová, Miroslava Maňásková, Richard Polma, Jindřich Pulíček a Lukáš Richterek ve spolupráci s autorem úloh Janem Thomasem.